

Роман Соловій: «Досвід Реформації повторити неможливо, але її уроки необхідно врахувати»

Відомий богослов розмірковує про те, чи можемо ми повернути сучасне суспільство в епоху Пізнього Середньовіччя чи раннього модерну, а також про те, які уроки нам залишила Реформація, як вона може сьогодні допомогти нашим церквам відшукати себе справжніх, відшукати своє місце в суспільстві.

Доктор філософських наук зі спеціальності «богослов'я», керівник Ресурсно-дослідницького центру Євро-Азіатської акредитаційної асоціації ділиться своїми думками про підсумки відзначення в Україні 500-річчя Реформації (Р-500), перспективи реформувати суспільство, плюси і мінуси просвітницької діяльності протестантів за цей рік, а також зміни, які відбулися у розумінні протестантами своєї місії в суспільстві.

– Пане Романе, чи можна вже щось сказати про попередні підсумки Р-500 в Україні?

– Я можу компетентно вести мову лише про ті проекти, якими безпосередньо займалась Євро-Азіатська акредитаційна асоціація (ЄААА). Програма Р-500 була нами ініційована ще в 2014 році. Як організація, яка займається розвитком протестантського богослов'я, ми усвідомлювали значимість ювілею Реформації і тому ще заздалегідь розпочали підготовку до його відзначення. Оскільки у фокусі нашої уваги передусім освітньо-наукові процеси, то у нашій програмі “Реформація 500” пріоритети носили наукову та богословську спрямованість.

Насамперед хочу відзначити, що у 2015-2017 рр. ми провели п'ять міжнародних науково-богословських конференцій, присвячених історії та богослов'ю Реформації. Всі вони відбувалися в діалогічному дусі із залученням провідних українських та європейських науковців. Конференція в Острозі в 2016 році була найбільшим за останні роки науковим заходом, присвяченим історії Реформації. До неї долучилися понад 90 учасників. За матеріалами конференцій ми видали три спеціальні випуски міжнародного журналу «Богословські роздуми». Крім цього, на конференціях ми презентували ряд виданих нами книг, присвячених Реформації та історії протестантизму. Серед них: «Небезпечна ідея християнства» сучасного класика протестантської теології Алістера Макґрата, також дві книги, написані українськими науковцями, це, зокрема, книга «Реформація в Україні» (оновлений п'ятий том багатотомного видання «Історія релігії в Україні», яке видає Відділення релігієзнавства інституту філософії ім. Г.С. Сковороди НАН

України) і збірка статей відомого українського дослідника протестантизму професора В. І. Любащенко «Реформація і протестантизм: український контекст».

Ми також провели шість міжконфесійних круглих столів, спрямованих на діалог, відкриту розмову про непросту історію протестантсько-православних, протестантсько-католицьких стосунків, богословських взаємодій. Ці заходи відбулися в Києві, Львові, Одесі, а також за кордоном: у Кишиневі, Мінську, Санкт-Петербурзі.

Дуже цікавим проектом програми «Реформація 500» стали просвітницькі поїздки центрами європейської Реформації. Ми провели чотири таких поїздки. У них взяли участь понад 170 учасників з різних країн світу. Під час цих поїздок ми відвідали Прагу, Айзенах, Вітенберг, Варбург, Вормс; Цюрих, Женеву, Амстердарм, Страсбург.

Відзначу, що у цих поїздках взяли участь і протестанти, і віряни інших конфесій, а також вітчизняні науковці. У рамках цих заходів ми реалізували багато цікавих дискусій, ініціюючи процес переосмислення історії Реформації і ролі протестантизму в українській і східно-європейській історії.

Давати оцінку загальному проекту Р-500, думаю, поки що рано. Однак вже сьогодні можна констатувати, що тема вийшла на широкий загал, отримала значний суспільний резонанс, привернула увагу науковців і громадськості. Звичайно, хотілося б, щоб повернення до історії та богослов'я Реформації ініціювало внутрішні процеси духовного оновлення в першу чергу самих протестантських церков, переосмислення ними своєї історії, своєї ролі в сучасності, повторного повернення до своїх власних вільних богословських витоків. Наскільки це відбулося, сьогодні говорити поки що важко.

– На заходах, присвячених Р-500, ми неодноразово чули думку, що треба і сьогодні реформувати наше суспільство на всіх рівнях: від духовного до політичного й економічного. Але скептики вважають цю ідею утопічною. Кажуть, якщо в Європі Реформація відбулась 500 років тому, то нам треба ще 500 років чекати, поки у нас відбудеться щось подібне. Отже, чи реальна перспектива всеохоплюючої реформації в Україні?

– Я обстою думку, що досвід європейської Реформації в Україні повторити неможливо, тому що ми живемо в зовсім іншу епоху, яка докорінним чином відрізняється від епохи Пізнього Середньовіччя, у якій життя людей було наскрізь релігійним. Релігійний фактор був найвпливовішим у суспільному бутті, і більшість своїх рішень і дій середньовічна людина робила, оглядаючись на трансцендентне, звіряючи своє життя з волею Божою, з біблійним одкровенням, зі питанням спасіння. Сьогодні релігійні мотиви не є визначальними в діяльності більшості людей. Тому не можна розраховувати на повторення такої масштабності, всеохопності впливу Реформації в сучасності, який був у XVI столітті. Це просто буде історичним анахронізмом. Ми не можемо повернути сучасне суспільство,

постіндустріальне та постмодерне, в епоху Пізнього Середньовіччя чи раннього модерну. Але слід говорити про інше: про те, які уроки нам залишила Реформація, як вона може сьогодні допомогти нашим церквам відшукати себе справжніх, відшукати своє справжнє місце в суспільстві. І тут є багато тем для розмови, але не в сенсі механічного повторення досвіду Реформації. Реформаційні процеси відбувалися через оновлення Церкви, через повернення до своїх витоків церква отримувала свою ідентичність і здатність впливати на суспільство. Якщо в наш час не відбувається цей внутрішній процес самоаналізу, критичного самоочищення, говорити про якийсь масштабний вплив церков на суспільство буде дещо утопічним.

– Протягом ювілейного року відбулись різні публічні заходи, присвячені Реформації. Але й досі величезна кількість українців взагалі необізнана про цей історичний феномен, інші ж вважають, що він ніяк не стосується нашої країни. Що треба для успішного просвітництва в цьому напрямку, розрахованого на широкий загал?

– По-перше, треба враховувати, що ми живемо в країні, яка свого часу зазнала величезного впливу радянської атеїстичної пропаганди, витіснення релігії, а тим більше протестантизму, який ототожнювався з сектантством і вважався взагалі ганебною справою, впливом західної загниваючої культури. По-друге – в нашій країні протестантизм є соціальною меншістю. Статистично – від одного до двох с половиною відсотків громадян в Україні є протестантами.

Ще один момент. У рамках святкування 500-річчя Реформації саме просвітницькій роботі не була віддана належна увага, тобто, ми майже не маємо насправді просвітницьких публікацій, простих книг для необізнаного у історії протестантизму читача. Видавалися збірники конференцій та наукові праці, а ось просвітницька робота не отримала належної уваги. Слово «Реформація» звучить на слуху, але більшість людей насправді слабо уявляє собі, яким чином це стосується України і її історії. Мабуть, треба серйозніше працювати над включенням

відповідних уроків в шкільні програми, над підготовкою якісних сучасних просвітницьких видань, навчанням спеціалістів, які могли б це зробити. Деякі кроки в цьому напрямку були зроблені, але абсолютно очевидно, що їх недостатньо.

– Чи змінилось розуміння протестантами своєї місії, ролі в суспільстві з того часу, як Україна отримала незалежність, до сьогодні?

– На початку утворення незалежної України протестантизм був більш стурбований власним самозбереженням, виживанням. Тим більше, що вся попередня історія була зведена до виживання в складних умовах атеїстичної пропаганди, законодавчих та інших обмежень.

Виклики української незалежності, особливо події останніх років – Майдан, початок військового конфлікту, святкування Реформації, – змусили Церкву поставити перед собою питання:

навіщо ми існуємо в цій країні? Наше бачення обмежується наверненням окремих людей до лав протестантських церков, чи ми несемо відповідальність за преображення країни, її оновлення, очищення? Я думаю, цей зсув у мисленні відбувся: від служіння, спрямованого на навернення окремих людей та зміни їх життя – до усвідомлення суспільного виміру своєї місії.

– На яких прикладах це можна побачити?

– До прикладу, можемо згадати діяльність політичної партії «Сила людей», серед засновників якої є євангельські християни, котрі показують зразок особистої чесності, роблять цікаві заходи, спрямовані на оновлення країни. Треба згадати також гуманітарні і соціальні проекти, які були реалізовані протестантськими церквами на сході України. Цей масовий рух залучив десятки тисяч людей. Як тільки бойовики залишили Слов'янськ, через декілька днів там уже були віряни протестантських церков, які допомагали відбудовувати зруйновані дитячі центри, будинки мешканців міста, церкви й інші споруди. Ця робота велась і ведеться в широкому масштабі за рахунок пожертвувань самих вірян, у яких з'явилося усвідомлення причетності до долі країни. Коли відбувалися події на Майдані, віруючі люди, у тому числі з протестантських церков, не стояли осторонь, а молилися за розв'язання цієї кризи, висловлювалися проти насильства, закликали до справедливості й діалогу сторін, надавали моральну, духовну підтримку цьому рухові. Таких прикладів дуже багато.

Бесіду вів Гнат Мєренков

На фото: 1. Роман Соловій. 2. Місто Віттенберг. Тут жив Мартін Лютер. 3. Радянський плакат проти протестантів. Наслідки безбожницької політики даються взнаки і після краху комунізму.

Джерело: istpravda.com.ua